

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕНДЕРНІ СТУДІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ВИМІР

Рівень освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма – для усіх ОП

Спеціальність – для усіх спеціальностей

Галузь знань – для усіх галузей знань

Затверджено на засіданні кафедри
історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки
Протокол № 3 від 30 жовтня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Гендерні студії: український та зарубіжний вимір
Викладач (-і)	Шологон Лілія Іванівна (доктор історичних наук, професор)
Контактний телефон викладача	0342596146
Е-mail викладача	lillia.sholohon@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/course/subscription/through/url/849fcee1bd9175743e9e
Консультації	середа, 14.00 год. – 16.00 год.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Перед гуманітарною наукою постали важливі завдання по-новому осмислити соціальні реалії переломних епох, погляди на світ і справедливість його організації, віднайти людські ресурси, потенційні можливості й межі перебудови усталених суспільних відносин, переозначити їх перспективу. Жіночі дослідження стали джерелом і створили теоретичну базу для виникнення власне ґендерних досліджень, які ведуть початок від 70-х років ХХ століття. З'явившись як новий етап у розвитку наукових досліджень, ґендерні дослідження заманіфестували перехід від вивчення специфічно жіночого досвіду до аналізу ґендерної ситуації в певній країні, ґендерних відносин, що охоплюють обидві статі. Сьогодні питання рівності статей дедалі стійкіше починає розглядатися як засадничий принцип демократичного розвитку сучасних держав, гуманістичного змісту їх політичної організації. В контексті сучасних тенденцій варто осмислити історичні аспекти ґендерної проблематики та її сучасний стан. Саме тому студентам-бакалаврам усіх спеціальностей пропонується вибірковий навчальний курс «Гендерні студії: український та зарубіжний вимір».</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета викладання навчальної дисципліни – отримати теоретичні знання про дослідження ґендерної проблематики українськими та зарубіжними вченими та практичні вміння в галузі аналізу ґендерних проблем у сучасному суспільстві; навички написання наукових робіт з ґендерної проблематики.</p> <p>Основними завданнями вивчення дисципліни є сформування уявлення про основні тенденції ґендерних досліджень в Україні та за кордоном.</p> <p>У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – наукові центри дослідження ґендерної проблематики; – основні здобутки українських та зарубіжних вчених в дослідженні так званої «жіночої історії». <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – адекватно оцінити діяльність наукових шкіл з вивчення ґендерної проблематики; – отримані знання щодо ґендерної проблематики вміти використовувати у повсякденному житті та професійній діяльності; – використовувати здобутки українських та зарубіжних вчених з ґендерної проблематики при створенні власних наукових досліджень. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>Загальні компетентності:</p> <p>Загальні компетентності (ЗК)</p> <p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його</p>	

сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
 ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
 ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
 ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
 ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12 годин
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 годин
самостійна робота	60 годин

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1 (осінньо-зимовий семестр)	для усіх спеціальностей	2, 3, 4 бакалавр, 2 магістр	Вибірковий курс

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Гендер як наука та навчальна дисципліна	2		2
Тема 2. Гендерні студії: світовий досвід та сучасна практика	2		10
Тема 3. Гендерні студії: здобутки українських громадських діячів та вчених	4		10
Тема 4. Феміністські засади усної «жіночої історії»	4		18
Тема 5. Жіночий тип модернізму (кінець XVIII – початок XX ст.): приватне життя та суспільні практики		8	10
Тема 6. Трансформації жіночності у добу постмодерну: сучасні виклики та проблеми. Жінка і політика		10	10
Всього	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Розподіл балів, які отримують студенти
	Контрольна робота (комп'ютерне тестування) – 50 балів «відмінно» – 50 балів «добре» – 40 балів «задовільно» – 30 балів Підсумкова оцінка за поточний контроль – 50 балів «відмінно» – 50 балів «добре» – 40 балів

	<p>«задовільно» – 30 балів</p> <p>Поточний контроль (семінарські заняття, на яких виставляється оцінка за виконання індивідуального завдання та самостійної роботи). Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняття, перевірки знання термінології тощо.</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Контрольна робота проводиться у вигляді письмового тестування. Мета контрольної роботи перевірити засвоєння студентами лекційного матеріалу. Кожен студент через сайт дистанційного навчання університету отримує 40 тестових завдань. Якщо 60–70 % правильних відповідей, то студент отримує оцінку «задовільно», 71–89 % – «добре», 90–100 % відмінно.</p> <p>Перелік питань і термінів, що виносяться на контрольну роботу</p> <p>Поняття гендеру. Гендерна теорія. Теоретичні засади гендерних досліджень. Методологія гендерних досліджень. Фемінізм і «жіночі» студії у США. «Жіноча історія» у європейському науковому дискурсі. Гендерні студії і постмодернізм. Фемінізм і «жіночі студії» в Україні в другій половині XIX – першій третині XX ст. Українська зарубіжна та радянська «жіноча історія». Основні етапи становлення жіночих та гендерних досліджень в сучасній Україні. Започаткування усної жіночої історії. Особливості документування жіночих спогадів. Методологія усноісторичного дослідження. Мистецтво взаємодії з оповідачкою. Усна «жіноча історія». Особливості «жіночого інтв'ю». Українська «радянська жінка» в сучасних усноісторичних дослідженнях.</p> <p>Підготовка повідомлення або презентації на основі прочитаної монографії з гендерної проблематики або інших наукових публікацій.</p> <p>Структура написання студентом реферату (повідомлення) складається із таких обов'язкових елементів: Вступна Основна частина (потрібно сформулювати мету та завдання свого повідомлення) В основній частині не лише розкривається структура і зміст прочитаних наукових розвідок, але й обов'язково потрібно дати відповіді на запитання: <i>На основі яких джерел написана праця та основна концепція якої дотримується автор наукової праці;</i> <i>в який спосіб викладений автором матеріал може бути використаний у майбутній професійній діяльності,</i></p>

	<p><i>громадському чи повсякденному житті</i> Висновки (дати відповіді на завдання, які поставлені у вступі).</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p><i>Семінарське заняття 1. Жінка в культурі епохи Відродження і Просвітництва</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еволюція ідеалу жіночої краси в добу Відродження. Виховні і освітні стратегії Відродження. 2. Соціальні ролі жінки в Українській козацькій державі. 3. Приватне життя української жінки доби Гетьманщини. 4. Жінка у візії філософського дискурсу XVIII ст. 5. Літературний дискурс доби Просвітництва про жінку.
	<p><i>Семінарське заняття 2-3. Жіночий тип модернізму. Формування образу нової європейської жінки (кінець XVIII – початок XX ст.): участь у суспільному житті</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Робота задля прожиття у XIX ст. Самосвідомість працюючих жінок. 2. Нові жіночі професії модерної доби. Жінки-льотчиці. Жінки в науці. 3. Громадянки без громадянських прав: участь жінок у революційних рухах. Боротьба за право на вищу освіту. Досягнення загального виборчого права. 4. Жінка і суспільні потрясіння XX ст. Перша світова війна: освоєння жінками нових соціальних ролей. 5. Соціальні експерименти тоталітаризму і жінка. Становище жінки в СРСР. 6. Гендерна політика націонал-соціалізму. Друга світова війна: жінка в чоловічому просторі. Щоденник Анни Франк.
	<p><i>Семінарське заняття 4. Трансформації жіночності: культура тіла та зовнішність у добу модерну і постмодерну</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Жіночність як питання зовнішнього вигляду. 2. Гендерні аспекти моди: емансипація другої половини XIX ст. і трансформація жіночого костюму. 3. Перша світова війна і її вплив на стиль життя і костюм жінки. 3. XX ст. і жіноча мода. Новий жіночий образ. Коко Шанель. 4. Мода в СРСР. Суперміні 1960–1970-х рр. 5. Стиль «унісекс» у 1980–2000-х рр. Мода як суспільний фактор та вияв власної ідентичності.
	<p><i>Семінарське заняття 6-7. Жіночий рух як ідеологія і практика суспільних змін (XIX – XX ст.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-історичні зміни умов життя жінок у XIX–XX ст. Жінка в системі політичних та виробничих відносин XIX ст. 2. Еволюція суспільного становища жінки на зламі XIX–XX ст. Правове становище жінки. 3. Обмежений доступ до освіти – «наїефективніша» форма дискримінації. 4. Перша світова війна і зміна гендерної поведінки жінок.

	<p>Гендерна політика у тоталітарних суспільствах.</p> <p>5. Ідеологія фемінізму у європейському дискурсі. Становлення та розвиток ідеології фемінізму в Україні.</p> <p>6. Ліберальний та соціал-демократичний фемінізм. Організований жіночий рух кінця ХІХ–ХХ ст.</p> <p>7. Український жіночий рух кінця ХІХ – першої третини ХХ ст.</p>
	<p><i>Семінарське заняття 8-9. Жінка і політика: можливості, досягнення, втрати</i></p> <p>1. Жінка і влада в Давній Греції та Римі, Середньовіччі, в добу Відродження.</p> <p>2. Жінка і влада в Новий час. Жінки на троні. Жінки і політичні памфлети.</p> <p>3. Велика французька революція: жінки заявляють про себе.</p>
	<p>4. Жінка і політика у ХХ ст. Право і демократія щодо жінки. Англосаксонська і скандинавська моделі. Латинська модель та її похідні.</p> <p>5. Жінки-політики і державні діячі ХХ ст.: персональний вимір (Індіра Ганді, Беназір Бхутто, Маргарет Тетчер, Ангела Меркель, Урсула дон дер Ляєн, Майя Санду, Кая Каллас та ін). Жінки – подружки політиків. Жінки – громадські діячки.</p> <p>6. Сучасні моделі соціальної реалізації жінок. Жінки і насильство.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Належне виконання: 1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати проблеми винесені на обговорення на семінарських заняттях; 2) виконання завдань винесених на самостійне опрацювання; 3) написання письмових робіт (індивідуального завдання та комп'ютерного тестування).</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю (заліку) за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 50 і більше балів.</p>
<p>7. Політика навчальної дисципліни</p>	
<p>Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій студентами є обов'язковим.</p> <p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.</p> <p>Політика курсу передбачає Perezдачу усіх невиконаних завдань у визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 14.00 год. – 16.00 год. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.</p> <p>Академічна доброчесність. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.</p> <p>Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)</p>	

8. Рекомендована література

Базова

1. Основи теорії гендеру: навчальний посібник / за ред. В. Агеєвої, Л. Кобилянської, М.Скорик. Київ: «К.І.С.», 2004. 536с. // URL: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/58/66/osnovy_teorii_genderu.pdf
2. Гендерознавство. Курс лекцій для студентів II курсу всіх форм навчання всіх спеціальностей /Уклад. Л. В. Петришина. Одеса: ОДЕУ, 2011. 208 с. // URL: <https://studfile.net/preview/8960951/>
2. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / за ред. Л.Гентош, О.Кісь. Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. 250 с.
3. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму. Київ: Факт, 2008. 360 с.
4. Буряк Л. Правовий статус жінки як об'єкт дослідження в українській історіографії другої половини XIX ст. // Український історичний журнал. 2009. №1. С.190– 211.
5. Буряк Л. Історична фемінологія // Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.Н. Войцехівська (кер. автор. колек.), В.В. Томазов, М.Ф. Дмитрієнко та ін. Київ: Либідь, 2008. С. 495–501.
6. Драч О.О. Навчальна програма дисципліни «Жінки в історії світової культури: гендерний підхід». Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2017. 56 с.
7. Драч О. Жіноча освіченість і виховання Середньовічної Європи: міркування сучасників // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. 2016. №3–4. С.46–52.
8. Драч О. Практика гендерних студій у США: рецепція досвіду українськими дослідниками // Четверть століття українсько-американської дружби: досвід гідний майбутнього: збірник матеріалів III американознавчої мультидисциплінарної конференції (м. Львів, 12–13 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 307–317. URL: <http://www.international.lnu.edu.ua/us-conference-2016/>
9. Заграй Л.Д. Молодіжна субкультура: гендерний досвід :монографія. Івано-Франківськ: Нова зоря, 2012.376с.
10. Заграй Л.Д. Гендерна специфіка «ставлення до світу» у студентів // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Психологічні науки: збірник наукових праць / за ред. Н.О. Євдокимової. Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2015. № 2 (15). С. 34-40.
11. Заграй Л.Д. Тематичний аналіз як якісний метод у феміністичних дослідженнях. Збірник наукових праць: психологія. Івано-Франківськ: Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. Вип. 24. С. 7–16.
12. Кісь Оксана. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології // Український історичний журнал. 2012. № 2. С. 159–172.
13. Сорокіна Л. Є. Гендерні студії: здобутки та перспективи досліджень // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2010. № 51. С. 220–223.
14. Середа В. Регіональні особливості історичної ідентичності: гендерний аспект // Вісник Одеського національного університету. Т. 12. Вип. 6. Соціологія і політичні науки. Одеса, 2007. С. 78-88.
15. Скот Джоан Жіноча історія // Нові підходи до історіописання / за ред. П.Берка. Переклад з англійської Тетяни і Андрія Портнових. Київ: Ніка-Центр, 2013. С. 61–90.
16. Усна жіноча історія. Повернення: Історіографія сільських жінок у контексті суспільно-політичних факторів радянських і перехідного періодів / За ред. Галини Дацюк. Київ : жіночий центр: «Спадщина» , 2003. 372 с.
17. Шологон Л. Джерела про громадську та літературну діяльність Наталії Кобринської // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 14. За матеріалами Міжнародної наукової конференції «Національна інтелігенція в історії та культурі України», 23–24 жовтня 2008.Вінниця, 2008. С. 38–43.

18. Шологон Л. Листування Лесі Українки як джерело з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. // Інтелігенція і влада : громадсько-політичний науковий збірник. Серія: Історія. Вип. 13. Одеса: Астропринт, 2008. С. 237–247.
19. Шологон Л. Періодичні видання для українського жіноцтва Галичини наприкінці XIX – початку XX ст. як джерело з історії національно-культурного руху українців краю // Схід. 2013. № 5. (125). С. 171–173.
20. Шологон Л. Українське жіноцтво другої половини XIX – початку XX ст.: проблема гендерної (не)рівності на сторінках літературних праць // Українська жінка у національному та глобальному просторі: історія, сучасність, майбутнє. Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародного наукового форуму, 6 листопада 2020. Дрогобич, 2020. С. 155–162.
21. Шологон Л.І. Гендерні студії: здобутки української та зарубіжної історіографії. Навчально-методичний посібник для студентів другого курсу магістратури спеціальності «Середня освіта. Історія». Івано-Франківськ, Симфонія-форте, 2022. 84 с.
22. Шологон Л., Добржанський О., Вінтоняк О. Україномовна педагогічна освіта Галичини та Буковини другої половини XIX – початку XX ст.: гендерний аспект. Краєзнавець. 2023. Ч. 3–4. С. 21–32.

Допоміжна (монографії для самостійного опрацювання)

1. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому : Жінки в громадському житті України, 1884–1939. Київ : Либідь, 1995. 424 с.
2. Савчук Б. Жіноцтво у суспільному житті Західної України (остання третина XIX – 1939 р.). Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1999. 280 с.
3. Павличко С. Фемінізм / Перед. В. Агеєвої. Київ: Основи, 2002. 322 с.
4. Забужко О. Notre dame d'Ukraine: українка в конфлікті міфологій. Київ: Факт, 2007. 640 с.
5. Кобецька О. Просвітницька діяльність жіночих організацій України (кінець XIX – перша половина XX ст.). Тернопіль: Мандрівець, 2007. 234 с.
6. Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні / за заг. ред. Л. Смоляр. Одеса: Астропринт, 1999. 440 с.
7. Українські жінки в горнілі модернізації / за заг. ред. О.Кісь. Харків: КСД, 2017. 304 с.
8. Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: Гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства / за наук. ред. Г.Грінченко, К.Кобченко і О.Кісь. Київ: Арт-принт, 2015. 336 с.
9. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі другої половини XIX – початку XX ст. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2012. 287 с.
10. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія і європейський культурно-історичний аспект. Київ, 2006. 500 с.
11. Гундорова Т. Femina melancholica. Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. Київ: Критика, 2002. 574 с.

Інформаційні ресурси

1. Гендер в деталях. URL: <https://genderindetail.org.ua/>
2. Сайт Харківського центру гендерних досліджень. URL: <http://www.gender.univer.kharkow.ua/kg.html>
3. Сайт Української асоціації дослідників жіночої історії. URL: <http://www.womenhistory.org.ua/>
4. University of Cambridge Centre for Gender Studies. URL: <http://www.gender.cam.ac.uk/>

Викладач *професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Шологон Лілія Іванівна*